

ГАРЧИГ

1.	ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	3
1.1.	Ерөнхий мэдээлэл.....	3
1.2.	Уурхайн ашиглалтын систем	4
1.3.	Уурхайн хүчин чадал, ажиллах горим	5
1.4.	Ил уурхайн хэсэг	5
1.5.	Далд уурхайн хэсэг	5
1.5.1.	Ашиглалтын технологи.....	5
1.5.2.	Уурхайн нээлт.....	6
1.5.3.	Уулын ажил.....	6
1.5.4.	Далд уурхайн тоног төхөөрөмж.....	7
1.6.	Баяжуулах технологи	7
1.6.1.	Баяжуулах цехийн тоног төхөөрөмж.....	10
1.7.	Дэд бүтэц.....	11
2.	ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	13
2.1.	Байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга	13
3.	ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	15
3.1.	Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	15
4.	ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	17
5.	СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	18
6.1.	Нөхөн сэргээлтийн бодлого.....	24
7.	БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	28
8.	НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	29
9.	ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	30
10.	ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	31
11.	ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	32
12.	ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	35
14.	ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	38

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.Календарчилсан төлөвлөгөө	6
Хүснэгт 2. Далд уурхайн тоног төхөөрөмж	7
Хүснэгт 3. Хүдрийг гар аргаар ангилан ялгах технологийн бүтээгдэхүүний баланс	8
Хүснэгт 4. Бүтээгдэхүүн гаргалтын тооцоо /жил бүрээр/	9
Хүснэгт 5. Баяжуулах цехийн нийт бага агуулгатай болон -40 мм ширхэглэлтэй хүдэр гаргалт.....	10
Хүснэгт 6. Баяжуулах цехийн тоног төхөөрөмж.....	10
Хүснэгт 7. Төслийн байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл.....	15
Хүснэгт 8. 2024 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал.	17
Хүснэгт 9. Төслийн сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, арилгах, бууруулах арга хэмжээ.....	18
Хүснэгт 10. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	27
Хүснэгт 11. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	28
Хүснэгт 12. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	30
Хүснэгт 13. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	31
Хүснэгт 14. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө.....	33
Хүснэгт 15. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	35
Хүснэгт 16. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө.....	37
Хүснэгт 17. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	38

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Төслийн байршлын зураг	4
Зураг 2.Хүдэр хоршоолох ашиглалтын систем	6
Зураг 3.Гар аргаар ангилах цехийн технологийн схем	8
Зураг 4. Хүдэх ангилах хэсгийн технологийн схем	9
Зураг 5. Уурхайн тосгоны барилга байгууламж.....	11

1. ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Дундговь аймгийн Сайнцагаан, Өлзийт сумдын нутаг дахь “Уушиг уул-1” нэртэй 117.26 га талбайг хамарсан MV-021876 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг эзэмшигч “Идэр макс” ХХК нь 2019 онд байгуулагдсан, 100 хувийн дотоодын хөрөнгө оруулалттай компани юм.

Ордын нөөцийг ЭБМЗ-ийн 2020 оны 06 сарын 25-ны өдрийн ХХ-08-06 тоот дүгнэлт, АМГТГ-ын даргын 2020 оны 11 сарын 05-ны өдрийн Н/106 тоот тушаалаар Уушиг уул-1 жоншны ордын тооцоолсон нөөцийг В+С зэргээр 110.14 мян.тн хайлуур жоншны хүдрийн нөөцийг бүртгэсэн байна

1.1. Ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр:

- Уушиг уул нэртэй хайлуур жоншны ордыг ил далд хосолсон аргаар ашиглах төсөл

Төсөл хэрэгжүүлэх аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр:

- “Идэр макс” ХХК
 - Улсын бүртгэлийн дугаар: 9019097636
 - Регистрийн дугаар: 6471919

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:

- Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 15-р хороо, Үйлдвэр 36, 52 тоот
- Утас: 99085352

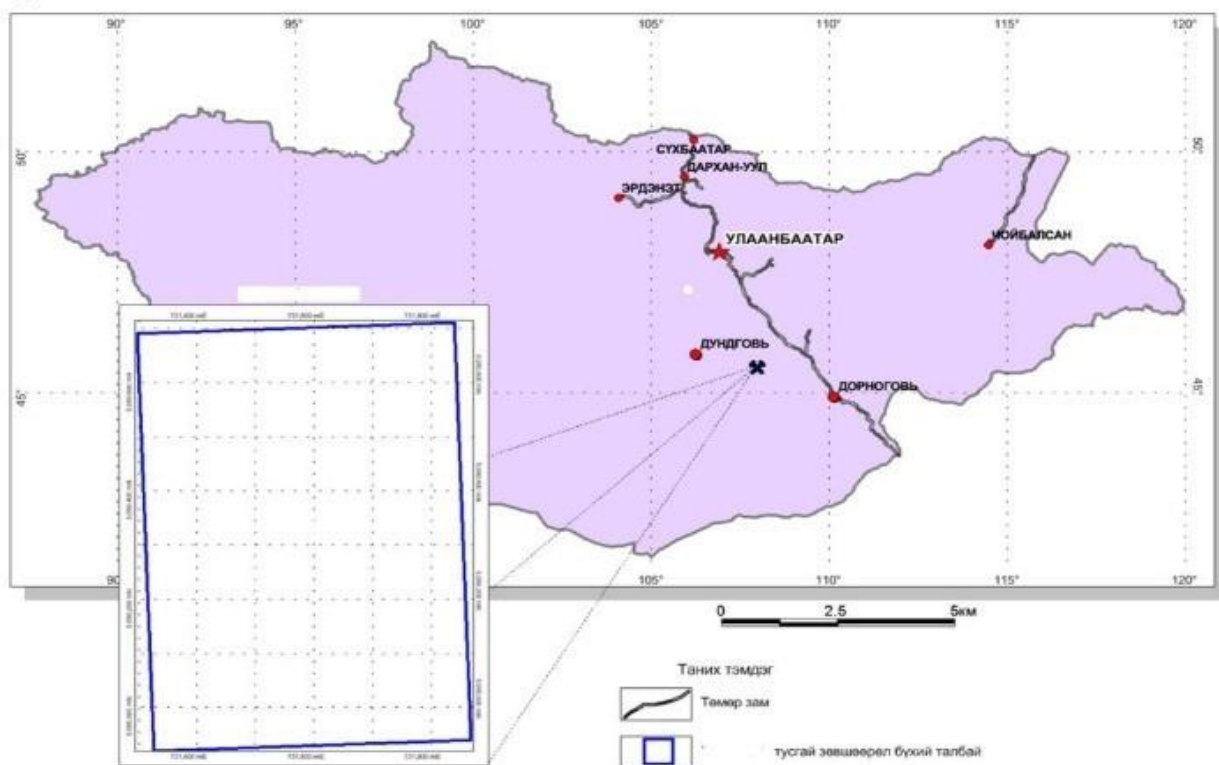
Уурхайн ашиглалтын технологи:

- Хайлуур жоншны ордод Хүдэр хоршоолон нураах ашиглалтын системийг ашиглана.
- Уушиг уул-1 хайлуур жоншны орд нь 2 хүдрийн биетээс тогтох ба хүдрийн биет-1 нь кварц-флюоритын судал хэлбэрээр өргөргийн дагуу 330м урттай, хүдрийн биет-2 нь кварц-флюоритын судал бөгөөд хүдрийн биет-1-ээс баруун тийш 50.0-70.0м зайд байрлана. Уг хүдрийн биет нь баруун хойш 3220 азимутаар, 260м урттай сунаж тогтсон, 1.0м дундаж зузаантай, 45.38%-ийн агуулгатай бэхэн ягаан өнгийн, дунд том мөхлөгт хайлуур жонш агуулдаг 1,0 м дундаж зузаантай байх ба хүдрийн биетийн уналын өнцөг 700, хайлуур жоншны дундаж агуулга 49.28% байна
- Жилд 300 хоног ажиллах ба 3 ээлжтэй, нэг ээлжийн үргэлжлэх хугацаа 8 цаг байна.
- Уурхай нь жилд 25 мян.тн хүдэр олборлох хүчин чадалтай.
- Тус уурхайд уурхайн удирдлага болон уурхайн ажилчдаас бүрдсэн нийт 75 хүн ажиллана.

Төслийн байршил

“Уушиг уул-1” нэртэй хайлуур жоншны орд нь засаг захиргааны нэгжийн хувиараар Дундговь аймгийн Өлзийт, Сайнцагаан сумын нутагт хамаарах ба Мандалговийн төвөөс урагш 37 км, төмөр замын Чойр өртөөнөөс баруун урагш 200 км, Шивээ Овоогийн нүүрсний уурхайгаас баруун урагш 190 км, Хар айргийн хайлуур жоншны үйлдвэрээс баруун тийш

170 км зайтай байрладаг, Мандалговь болон бусад сумдтай шороон замаар холбогддог бөгөөд газар зүй-эдийн засгийн хувьд таатай бүс нутагт оршино.

Зураг 1. Төслийн байршлын зураг

1.2. Уурхайн ашиглалтын систем

Дундговь аймгийн Сайнцагаан, Өлзийт сумдын нутаг дэвсгэрт орших MV-021876 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй Уушиг уул-1 нэртэй хайлуур жоншны орд ил,далд хосолсон аргаар ашиглалт явуулах бөгөөд далд уурхай нь хүдэр хоршоолон нураах ашиглалтын системээр ашиглана.

Ордын нөөц

“Уушиг уул-1” хайлуур жоншны ордын 1, 2-р хүдрийн биетэд бодитой болон боломжит нөөцийг геологийн хэсэгшлийн аргаар тооцоход ордын хэмжээнд бодитой (B) зэргээр 73.52 мян.тн хүдэрт 48.29%-ийн хайлуур жоншны агуулгатай 35.50 мян.тн хайлуур жонш, боломжтой (C) зэргээр 36.62 мян.тн хүдэрт 47.13%-ийн хайлуур жоншны агуулгатай 17.26 мян.тн хайлуур жонш, бодитой болон боломжитой (B+C) зэргээр 110.14 мян.тн хүдэрт 47.90%-ийн хайлуур жоншны агуулгатай 52.76 мян.тн хайлуур жонш гэж тооцсон байна.

Хүдрийн биет-1 Уг хүдрийн биет нь кварц-флюоритын судал хэлбэрээр өргөргийн дагуу 330м урттай, 1,0 м дундаж зузаантай байх ба хайлуур жоншны дундаж агуулга 49.28% байна. Хүдрийн биетийн хайлуур жонш нь жижиг- дунд, дунд, том талст үүсгэх ба ногооноос шаргал өнгөтэй байна.

Хүдрийн биет-2 нь мөн адил кварц-флюоритын судал бөгөөд хүдрийн биет-1-ээс баруун тийш 50.0-70.0м зайд байрлана. Уг хүдрийн биет нь баруун хойш 3220 азимутаар, 260м урттай сунаж тогтсон, 1.0м дундаж зузаантай, 45.38%-ийн агуулгатай бэхэн ягаан өнгийн, дунд том мөхлөгт хайлуур жонш агуулдаг.

1.3. Уурхайн хүчин чадал, ажиллах горим

Ил, далд уурхайн хүчин чадал нь жилд дунджаар 25.0 мян.тн хүдэр олборлоно. Тус орд нь жилд 300 хоног ажиллана.

Хүснэгт 1. Жилд ажиллах хоног

№	Үзүүлэлт	Хэмжээс
1	Хоног дахь ээлжийн тоо	3
2	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа, цаг	8
3	Жилийн ажлын горим	Тасралтгүй
4	Хоногт ногдох ажлын нийт цаг	24
5	Баяр ёслол, цаг агаарын саатал	45
6	Жилд ажиллах хоног	300

1.4. Ил уурхайн хэсэг

Аливаа ашигт малтмалыг газрын хэвлийгээс олборлон гаргахад одоогийн техник технологийн түвшинд ашигт малтмалын биетийн тогтоц тухайн ордын уул геологи, уул-техникийн нөхцөл ашиглалтын технологи тектоникийн бүтэц зэргээс шалтгаалж бохирдол үүсдэг.

Ил уурхай нь жилд дунджаар 21.0 мян.м³ уулын ажил гүйцэтгэх үед ил уурхайд ажиллах экскаваторуудын нийлбэр утгуурын багтаамж 1м³ байхаар байна.

Уулын үндсэн техник, тоног төхөөрөмжүүд Уулын ажилд хэрэглэх үндсэн техник, тоног төхөөрөмжүүдийг түрээсээр ажиллуулахаар энэхүү төсөлд тусгалаа. Ил уурхайд дараах нэр төрлийн техникүүд ажиллана. Үүнд:

- ✚ 2м³ -ийн утгуурын багтаамжтай HYUNDAI-320L маркийн урвуу утгуурт экскаватор
- ✚ 20 тоннын даацтай SINOTRUK HOWO автосамосвалууд
- ✚ 90-140мм-ийн диаметртэй JK358H маркийн өрмийн машинууд
- ✚ 3м³ -н шанаганы багтаамжтай ZL-50 маркийн утгуурт ачигчууд зэрэг болно.

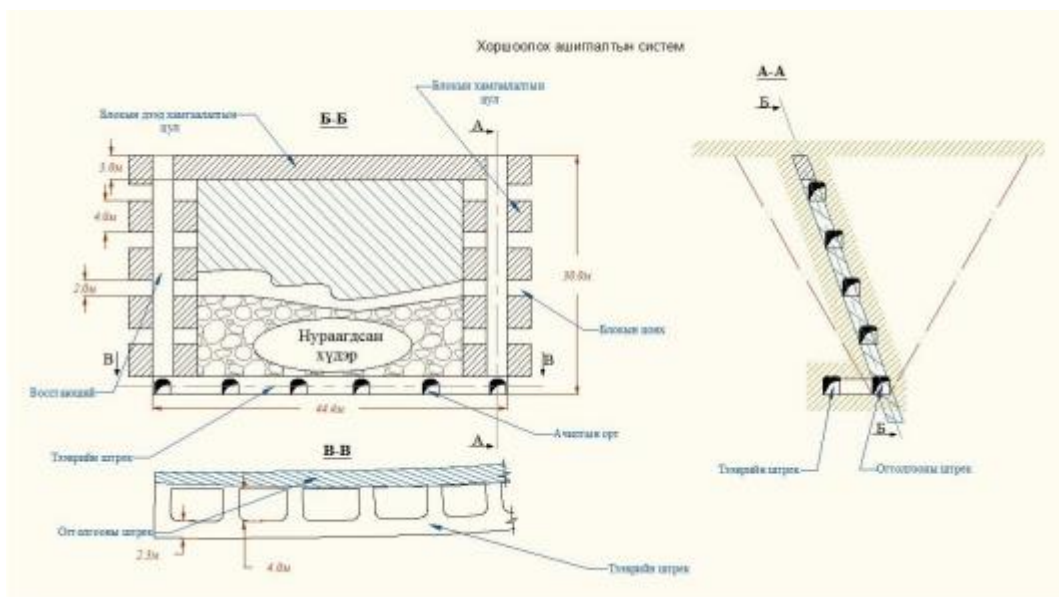
1.5. Далд уурхайн хэсэг

1.5.1. Ашиглалтын технологи

Ашиглалтын систем нь ашигт малтмалыг хамгийн бага зардлаар бүрэн гүйцэд олборлох, өндөр бүтээмжтэй аюул осолгүй ажиллах нөхцөлийг хангасан байх ёстой.

Хүдрийн ордыг ашиглах олон төрлийн системийг хэрэглэх ба түүнийг сонгон авахад хүдрийн биетийн тогтоц, зузаан, уналын өнцөг, хүдэр болон хажуугийн чулуулгийн шинж чанар зэрэг голлон нөлөөлөх зүйлсийг харгалзан үзнэ. Ашиглалтын системийг сонгон авахад шийдвэрлэх гол зүйлийн нэг нь өрөмдлөг тэсэлгээ хийх, ачиж-тээвэрлэх зэрэг үйлдвэрлэлийн үндсэн процессуудыг механикжуулах асуудал юм. Уушиг уул-1 хайлуур жоншны ордод Хүдэр хоршоолох ашиглалтын системийг ашиглана. I болон II-р хүдрийн биет нь дунджаар 75° уналтай, нөөц тогтоосон гүн нь 50-100м, хүдрийн дундаж зузаан нь 0.95 м байна.

Хүдэр хоршоолох ашиглалтын систем: Хүдрийн биет болон хажуугийн чулуулаг нь хатуу, тогтвортой, судал нь нимгэн /0.95м/ учир олборлолтын орон зайг ил үлдээх ашиглалтын систем сонгосон. Олборлолтын орон зайд түр хадгалсан хүдэр дээрээс туушид нь /2 восстающий/ олборлон нураалт хийх хоршоолсон аргыг сонгон уурхайг ашиглахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

Зураг 2. Хүдэр хоршоолох ашиглалтын систем

1.5.2. Уурхайн нээлт

Ордын нээлтийн үндсэн параметрууд нь дараах 3-н хүчин зүйлээс хамаарна.

- Хүдрийн биетийн гадаад хүрээ ба суналын дагуу ашиглах хил хязгаар, хүдрийн биетийн оршин байгаа гүн ба далд уурхайн аргаар ашиглах гүнээр хязгаарлагдсан уурхайн талбай
- Уулын ажил гүйцэтгэх техник, тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдал, техникийн боломжийг тооцсон хүчин зүйл болох далд уурхайн давхаргын өндөр, нээх үе шатлал
- Эдийн засгийн хүчин зүйл болох нээх алхмын хэмжээ, нээх алхам дахь давхаргын тоо зэргийг тооцдог.

1.5.3. Уулын ажил

Тус ордыг ашиглах далд уурхайн хувьд хүдрийн биетүүдийн хэвтээ талд, нурлын бүсийн гадна талд эхний ээлжинд II-р судлыг нээх босоо амыг +1289.6 м-ээс +1185.51 м-ийн түвшин хүртэл нийт 104.66 м нэвтэрнэ.

Энэ ам нь хоёр судлын голд, I-р судлын босоо талд байрлаж байгаа тул бүрэн нэвтэрч дуусаад ашиглалтын үед геотехникийн судалгааг нарийвлан хийлгэж түүний дараагаас I-р судлыг нээх босоо амыг ашиглалтын 3 дахь жилээс эхлэн +1291.8 м-ээс +1185.51 м-ийн түвшин хүртэл нийт 106.29 м нэвтэрнэ. Дээрх босоо амнуудын тусламжтайгаар I судал дээр ашиглалтын 2 түвшинд, II-р судал дээр ашиглалтын 1 түвшинд босоо амнаас босоо гол ам орчмын малталтыг нэвтэрсний дараагаар хүдрийн биетүүд рүү перпендукуляр чиглэлд квершлаг малталтуудыг хүдрийн биетүүд хүртэл нэвтэрч түүнээсээ суналын дагуу 2 тал руу огтолгооны штрек болон бусад малталтуудыг нэвтэрч хүдрийн биетийг нээнэ.

Хүснэгт 1. Календарчилсан төлөвлөгөө

№	үзүүлэлтүүд		Хэмжих нэгж	Ашиглалтын жил					Нийт
				I жил	II жил	III жил	IV жил	V жил	
1	Хүдэр олборлолт	Нийт	Тн		16994.4	22274.7	27542.6	21037.4	92892.2

2	Хүдрийн дундаж агуулга	Нийт	%	45.17	43.93	43.93	43.93	43.93	43.93
3	Хүдэр дэхь эрдсийн хэмжээ	Нийт	Тн	9382.77	7333.1	9611.6	10967.6	9077.7	46372.80
4	Уулын цулын хэмжээ	Нийт	Тн		39059.2	33071.9	288811.8	23875.1	124818.8

1.5.4. Далд уурхайн тоног төхөөрөмж

Хүснэгт 2. Далд уурхайн тоног төхөөрөмж

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Марк	Тоо хэмжээ
1	Гар өрөм	ҮТ-28	6
2	Өргөх хөнөг	БП-0.8	2
3	Тэргэнцэр	KFU-0.8	8
4	Өргөх төхөөрөмж	JT-18	2
5	Төмөр зам	PT-18	8м
6	Лёбёдка	17ЛС-2СМ	2
7	Скрепер	СГ-0,25	1
8	Компрессор	FC-20	2
10	Бетон шүршиг	FZ-50	3
11	Вентилятор	ВМЭ-8	1
12	Вентилятор	БОЭ-5	1
13	Шахуурга	ЦНС13-105	1
14	Бадьяа	БПСМ-3	2
15	Дизель генератор	САТ-3608	1
16	Гэрэлтүүлэг	РН-100	100
17	Төмөр зам		150
18	Засварын тоног төхөөрөмж	R-75	1

1.6.Баяжуулах технологи

Тус ордын жоншны хүдрийг гар аргаар ялгаж, ФК-75 маркийн бүхэллэг жонш гарган авах технологийг боловсрууллаа. Анхдагч хүдрийг уурхайн талбайд ангилан баяжуулж, хоосон чулуулаг ялгаж, тээвэрлэх хүдрийн хэмжээг бууруулах замаар төслийн эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх бодит боломжийг бүрдүүлэх юм. Уурхайгаас ирсэн хүдрийн овоолгоос ангилан ялгах цехэд дугуйт ачигчаар хяналтын 300 мм нүхтэй гулдмай шигшүүртэй бункерийг ачаална. Хүдэр бункерээс анхан шатны бутлуур руу өгөгдөх бөгөөд бутлагдсан хүдэр ялтсан тэжээгүүрийн тусламжтайгаар чичиргээт шигшүүрт өгөгдөн 40 мм ширхэглэлээр ангилагдана. Шигшүүрээс +40 мм ангилал тус бүрээр ялгалтын туузан дамжуулгаар тээвэрлэгдэн 85% нь гар ялгалтад орж үлдэгдэл -40 мм-ийн бүтээгдэхүүн нь шууд баяжуулах үйлдвэр рүү тээвэрлэгдэнэ. Жоншны хүдрээс гар аргаар ялган авсан таваарын баяжмалын агуулга 75% байхаар бодож бүтээгдэхүүний балансыг тооцсон болно.

Зураг 3. Гар аргаар ангилах цехийн технологийн схем

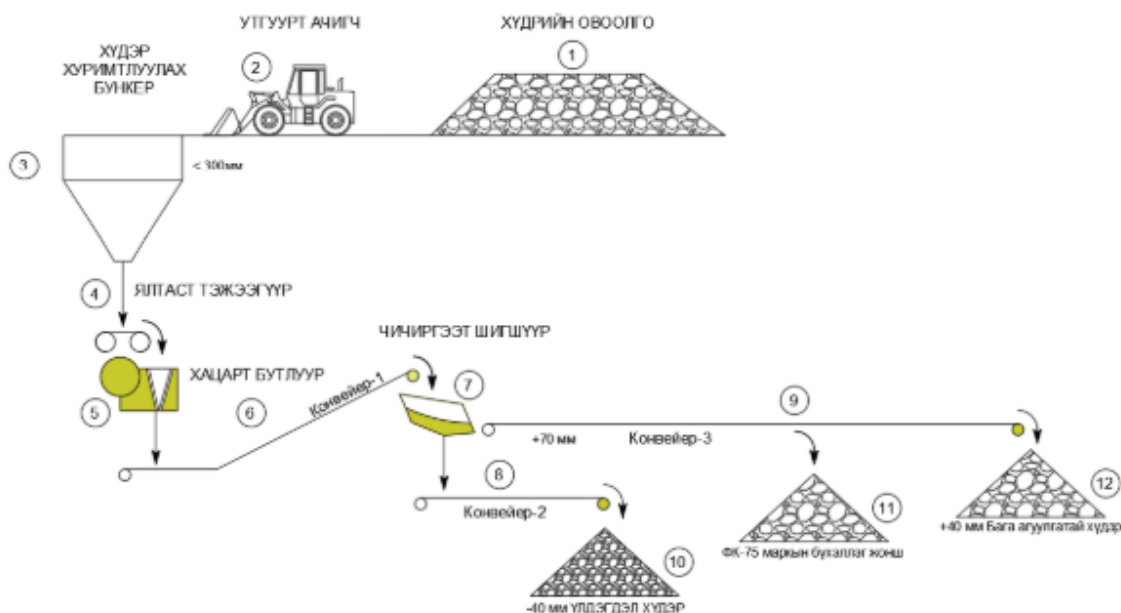
Уурхайгаас нийлүүлэгдэх хүдрийг (<300мм) хацарт бутлуураар 75 мм хүртэл бутлан, бутлагдсан хүдрийг чичиргээт шигшүүрээр шигшин шигшүүрийн доод бүтээгдэхүүнийг буюу -40 мм ангиллын фракцыг үлдэгдэл хүдрийн овоолгод зөөвөрлөн хураана. Шигшүүрийн дээд +40 ангиллын бүтээгдэхүүнийг гар ялгалт хийн ФК-75 маркийн бүхэллэг жонш гарган авах ба бага агуулгатай хүдрийг мөн овоолгод хураана.

Хүдэр ангилах цех

Ангилан ялгах цехийн хүчин чадлыг төсөл захиалагчаас ирүүлсэн техникийн даалгаварт санал болгосны дагуу болон уулын ажлын хүчин чадалтай уялдуулж жилд 20.0 мян.тн орчим хүдэр ангилан ялгах аргаар төлөвлөсөн байна. “Идэр Макс” ХХК-ийн “Уушиг уул-1” хайлуур жоншны ангилан ялгах цех нь улирлын чанартай ажиллах бөгөөд хавар 4 дүгээр сарын эхнээс намар 10 дугаар сарын сүүл хүртэл жилд дунджаар 187 хоног орчим ажиллана. Ангилан ялгах цех нь хоногт 9 цагийн 1 ээлжээр ажиллана.

Хүснэгт 3. Хүдрийг гар аргаар ангилан ялгах технологийн бүтээгдэхүүний баланс

Бүтээгдэхүүний нэр	Q тн/цаг	Агуулга	Гарц	Жонш авалт
ФК-75 маркийн бүхэллэг жонш	5.94	75.00	39.59	67.21
Бага агуулгатай хүдэр	6.81	17.30	45.41	17.79
40 мм -ээс доош ангиллын хүдэр	2.25	44.18	15.00	15.00
Анхдагч хүдэр	15.00	44.18	100.00	100.00

Зураг 4. Хүдэх ангилах хэсгийн технологийн схем

Хайлуур жоншны хүдрийг гар ялгалтын аргаар боловсруулж ФК-75 маркийн металлургийн бүхэллэг жонш болон 24.88 хувь СаF2-ын агуулга бүхий хүдрийг гарган авах технологийг сонгов. Металлургийн бүхэллэг жоншийг шууд БНХАУ-руу экспортод гаргах ба 44.18 хувь СаF2-ын бага агуулга бүхий +40 мм ширхэглэлтэй болон 17.30 хувь СаF2-ын бага агуулга бүхий -40 мм ширхэглэлтэй буюу дунджаар 23.98 хувь СаF2-ын агуулгатай хүдрийг баяжуулах үйлдвэрт борлуулна. Төслийн талбайгаас ойролцоогоор 100 гаруй км зайд Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутагт орших “Болор жонш” ХХК-ий жоншны баяжуулах үйлдвэр байдаг. Тус үйлдвэр нь ойролцоох ордуудаасаа бага агуулгатай хүдэр худалдаж аван баяжуулдаг үйлдвэр юм. Мөн төслийн талбайгаас урагш Дорноговь аймагт Өндөршил болон Айраг сумуудад жоншны баяжуулах үйлдвэрүүд байдаг. Иймээс бага агуулгатай хүдрээ тухайн баяжуулах үйлдвэрүүдэд борлуулах боломжтой.

Хүснэгт 4. Бүтээгдэхүүн гаргалтын тооцоо /жил бүрээр/

№	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Ашиглалтын жил					Нийт
			I жил	II жил	III жил	IV жил	V жил	
Анхдагч хүдэр								
1	Ангилах цехийн ажиллах хоног	Хоног	185	151	194	219	184	934
2	Гар аргаар ангилах хүдэр	Тн	20.772.0.	16.692.4	21.878.9	24.965.5	20.663.6.	104.972.5
3	Дундаж агуулга	%	45.17	43.93	43.93	43.93	43.93	44.18
4	Эрдэс нөөц	Тн	9.382.8	7.333.1	9.611.6	10.967.6	9.077.7	46.373
ФК-75 маркийн бүхэллэг жонш								
5	Агуулга	%	75.00	75.00	75.00	75.00	75.00	75.00
6	Жонш авалт	%	67.21	67.21	67.21	67.21	67.21	67.21
7	Баяжмал дах эрдэс	Тн	6306.5	4928.9	6460.3	7371.5	6101.5	31169.3

8	Гарц	%	40.5	39.4	39.4	39.4	39.4	39.59
9	Хэмжээ	Тн	8408.7	6571.9	6571.9	9829.0	8135.3	41558.6
Баяжуулах хүдэр								
10	Агуулга	%	17.30	17.30	17.30	17.30	17.30	17.30
11	Жонш авалт	%	17.79	17.79	17.79	17.79	17.79	17.79
12	Баяжмал дах эрдэс	Тн	1668.8	1304.3	1709.5	1950.7	1614.6	8247.9
13	Гарц	%	46.4	45.2	45.2	45.2	45.2	45.2
14	Хэмжээ	Тн	9644.8	7538.0	9880.1	11273.9	9331.3	47668.0
-40мм ширхэглэлтэй хүдэр								
	Агуулга	%	44.18	44.18	44.18	44.18	44.18	44.18
	Жонш авалт	%	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.6900
	Баяжмал дах эрдэс	Тн	1407.4	1100.0	1441.7	1645.1	1361.7	6955.9
	Гарц	%	13.09	15.47	15.47	15.47	15.47	15.00
	Хэмжээ	Тн	2718.5	2582.6	3385.1	3862.6	3197.1	15745.9

Бага агуулгатай болон – 25мм ширхэглэлтэй хүдэр

“Уушиг уул-1” нэртэй жоншны ордын ашиглалтын 5 жилийн хугацаанд дунджаар 23.98 хувь CaF₂-ын агуулгатай 63413.9 тн хүдрийг баяжуулах үйлдвэрт борлуулна.

5 жилийн хугацаанд баяжуулах үйлдвэрт нийлүүлэх -40мм-ээс бага ширхэглэлийн болон бага агуулгатай хүдрийн хэмжээг дараах хүснэгтээр үзүүлээ

Хүснэгт 5. Баяжуулах цехийн нийт бага агуулгатай болон -40 мм ширхэглэлтэй хүдэр гаргалт

№	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Ашиглалтын жил					Нийт
			I жил	II жил	III жил	IV жил	V жил	
1	Агуулга	%	24.88	23.76	23.76	23.76	23.76	23.98
2	Жонш авалт	%	32.79	32.79	32.79	32.79	32.79	32.79
3	Баяжмал дахь эрдэс	тн	3076.2	2404.3	3151.3	3595.8	2976.2	15203.8
4	Гарц	%	59.5	60.6	60.6	60.6	60.6	60.4
5	Хэмжээ	Тн	12363.3	10120.6	13265.2	15136.5	12528.3	63413.9

1.6.1. Баяжуулах цехийн тоног төхөөрөмж

Хүснэгт 6. Баяжуулах цехийн тоног төхөөрөмж

№	Тоног төхөөрөмжийн жагсаалт	Стандарт загвар	Нэгж	Тоо хэмжээ	Хүчин чадал	Тайлбар
Бутлах болон шигших систем						
2	Тэжээгч	CG980x1240	ш	1	7.5	Трансформатор
3	Хацарт бутлуур	PE400*600	ш	1	15	Цахилгаан удирдлагатай
4	Ялтаст тэжээгүүр	BW80-L	ш	1	15.	Цахилгаан удирдлагатай
5	Чичиргээт шигшүүр	YK1224	ш	1	5.5	Шигшүүрийн нүх
6	Туузан конвейер	DT2A	ш	1	>20	Гадна байрлуулах моторын өнхрөлт L=40m

7	Туузан дамжуулагч	B=500	ш	1	2.5	Гадна байрлуулах моторын өнхрөлт L=35m
---	-------------------	-------	---	---	-----	--

1.7. Дэд бүтэц

Гадаад цахилгаан хангамж: Уурхайн цахилгаан хэрэглэгчдийг төвлөрсөн цахилгаан хангамжаас эрчим хүчээр хангах боломжгүй учир дизель цахилгаан үүсгүүрээс цахилгаан эрчим хүчээр хангахаар төсөлд тусгаж байна. Далд уурхай болон хотхоны дэргэд 200кВА-ын 1 ширхэг дизель станц байрлуулж цахилгаан эрчим хүчээр хангана. Нөөцөд мөн ижил төрлийн 1 ширхэг дизель цахилгаан үүсгүүр ажиллана.

Дотоод цахилгаан хангамж: Тус хайлуур жоншны ордыг ашиглах далд уурхайн цахилгаан хэрэглэгчид нь:

1. Далд уурхай (босоо гол амны өргөх машин ерөнхий агааржуулалтын суурин сэнс, компрессор)
2. Баяжуулах үйлдвэр
3. Ус татах насос
4. Далд уурхай болон үйлдвэрийн талбайн гэрэлтүүлэг
5. Тэсрэх материалын агуулах
6. Шатахуун түгээх станц
7. Засварын цех
8. Захиргаа аж ахуй, кемп гэх мэт юм.

Уурхайн тосгон: Уг уурхайн талбайд тосгоны барилга байгууламжийн ажлыг 2020 оны 05-р сараас эхлэн хийж гүйцэтгэсэн. Ажиллагсадын тосгон болон уурхайн захиргаа зэргийг уурхайгаас баруун хойд зүгт 1км зайд барьж байрлана. Мөн үйлдвэрийн захиргааны үйлчилгээний байруудыг үйлдвэрийн объектуудын дэргэд барина. Энд захиргааны ажилтнуудын контороос гадна хоолны газар, халуун ус, эмнэлэгийн цэгийг байрлана.

Зураг 5. Уурхайн тосгоны барилга байгууламж

Усан хангамж: Гидрогеологийн судалгаагаар газрын доорх усны ундаргыг 0.3-1.6 л/сек гэж тогтоожээ. Төслийн унд ахуйн хэрэглээний усыг гүний усаар хангах боломжтой гэж үзсэн ба зэргэлдээ 3-5 км-г орших 2 худгийн ундарга 1.5–1.92 л/сек байгаа нь судалгаагаар тогтоогдсон байна.

Дулаан хангамж: Уурхайн тосгон, захиргаа аж ахуйн байр зэрэг байгууламжуудыг дулаанаар хангана. Дулааны хангамжийг уурхайн дэргэд байгуулагдах нам даралтын зуухаар хангана. Барилга байгууламжийн угсралтын ажил гүйцэтгэхдээ дотоод дулаан хангамжийг холбогдох нормын дагуу хамт гүйцэтгэнэ. Гадна дулаан хангамжийн барилга угсралтын ажлыг дулаан үүсгэгчээс шугам татах замаар холбогдох барилгын нормын дагуу гүйцэтгэнэ.

2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга

Төслийн байршлын физик газарзүйн нөхцөл

Хэнтийн уулсын системээс Говийн бүсэд шилжих хэсэгт байрших ба талбайн ихэнхи хэсэг нь далайн түвшинээс дээш 1100-1200 м харьцангуй өндөртэй жижиг толгодорхог гадаргуу үүсгэнэ. Талбайн хамгийн өндөр цэг Уушиг уул-1 нь далайн түвшнээс дээш 1290м өргөгдсөн. Гадаргуугийн хэлбэр зөөлөн толигор, хөндийн ёроолоос хажуугийн мөрөгцөг дэх харьцангуй өндөржилт 100 м хүрнэ

Усан сүлжээ: Районы хэмжээнд тогтмол урсгалтай усан сүлжээ хөгжөөгүй. Судалгааны талбай харьцангуй цөөн худагтай. Гадаргуугийн ус ховор бөгөөд хур тунадаснаас хамааралтай. Гар худгуудын ундарга 200-4000 л/ц байдаг. Районы хэмжээнд гадаргуугийн доош суусан хэсгүүдэд нилээд тооны тойром тэмдэглэгдэнэ. Ихэнхи тойрмууд нь байнгын тэжээгдлийн эхгүй, борооны усаар дүүргэгдсэн жижиг сав газруудтай холбоотой үүссэн. Нууруудын гүн 1.5-2.0 м-ээс илүүгүй

Цаг агаар, уур амьсгал: Район нь жилийн, сарын, хоногийн температурын эрс, мэдэгдэм хэлбэлзэлтэй ба бага хэмжээний хур тунадас унадаг, хуурай, тогтворгүй, эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай. Цас багатай, хүйтэн өвөл 4-5 сар үргэлжлэнэ. Хамгийн хүйтэн сарууд 12,1-р сарууд ба сарын дундаж температур -200 –оос -320С –д хэлбэлзэнэ. Хөрсний улирлын хөлдөлтийн гүн 3.0 м-ээс хэтрэхгүй, гэхдээ тал хөндий газруудаар хөрсний гэсэлт удаан явагдах ба энгэр ээвэр хэсгүүдээр 5-р сард дууссан байдаг. Хавартаа хуурай, голчилон баруун ба баруун хойноосоо салхилж, ялангуяа 4, 5, 6 сард салхины хүч ихсэж дунджаар 14-16 м/с, зарим үед 20-25 м/с хүрнэ. Зун нь богинохон, халуун, хуурай салхитай. Намартаа хуурай, сэрүүвтэр. Хээрийн судалгаа явуулахад тохиромжтой хугацаа 5-аас 10-р сарууд болно. Жилийн дундаж хур тунадасын хэмжээ 100 -150 мм, ихэнх хур тунадас нь 6-р сард ордог онцлогтой

Хөрсөн бүрхэвч: Төслийн талбайн район нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Хангайн их мужийн Хэнтийн муж, Хэнтийн төвийн тойрогт хамаарагдана (ШУА, Газарзүйн хүрээлэн, 2009). Хээрийн судалгаа болон лабораторийн шинжилгээний үр дүнг үндэслэн төслийн талбайд бүхэлдээ ердийн хар хүрэн, сайр чулуурхаг хар хүрэн хөрс тархсан байна.

Ургамлан нөмрөг: Ургамал газарзүйн мужлалаар Төв Азийн говийн их мужид, газар зүйн хэлбэр, гадаргуугийн хэв шинжээр ухаа гүвээт тэгш талын өндөрлөг хэв шинжид багтана. Төслийн талбай нь ургамал газарзүйн мужлалаар Монголын хээрийн мужийн Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт хамаарагдана. (Юнатов 1984. Өлзийхутаг 1989)

Талбайн хэмжээнд хамгийн өндөр өргөгдсөн цэг нь талбайн урд, зүүн урд захаар орших далайн түвшнээс дээш 1150м-т, хамгийн намхан цэг нь 950 м-ийн өндөртэй байх бөгөөд харьцангуй өндөршилт 50-150м орчим байна. Толгодууд, гүвээ нь мөлгөр оройтой, аажим налуу хажуутай, уужим тавиу өргөн хөндий хөгжсөн байдаг.

Хойд говийн цөлөрхөг хээрийн мужийн монгол өвс- хазаар өвст хээрийн бүсэд багтана. Ус чийг багатай, салхитай учир ургамлын бүрхүүл сийрэгдүү байдаг. Толгодын бударгана, сайрын хялгана, говийн хялгана зэрэг бутлаг ургамал, агь, монгол өвс, хазаар өвс, шарилж, ерхөг зэрэг нэг наст болон олон наст ургамал ургадаг. Ургамал ерөнхийдөө сийрэг боловч тачирхан, тэжээллэг чанар сайтай учир бэлчээрийн багагүй ач холбогдолтой.

Амьтны аймаг: Эрс тэс уур амьсгалтай Монгол оронд өөр хоорондоо ялгаатай олон янзын экосистемд дасан зохицсон 128 зүйл хөхтөн амьтан, 476 зүйл шувуу, 16 зүйл мөлхөгч, 6 зүйл хоёр нутагтан, 74 зүйл загас, 13 мянга орчим зүйлийн шавж бүртгэгдээд байна. Амьтны тухай хуулиар 28 зүйл амьтан “нэн ховор”, Засгийн газрын 2012 оны 07 дугаар тогтоолоор 76 зүйл амьтан “ховор” амьтны жагсаалтад бүртгэгдээд байна. Амьтны амьдрах орчинд учруулж байгаа дарамт, ашиглалтын улмаас хөхтөн амьтдын зүйлийн 16% нь бүс нутгийн хэмжээнд устах аюултай, 2% нь устаж байгаа, 11% нь устаж болзошгүй, 3% нь эмзэг буюу байгальд устах эрсдэл өндөр, шувуудын зүйлийн 4% нь тоо толгой буурсан, нэн ховор, ховор ургамлын зүйлийн 11% нь устаж байгаа, 26% нь устаж болзошгүй, 37% нь эмзэг буюу байгальд устах эрсдэл өндөр, 15% нь ховордож болзошгүй байна. Тус төслийн байршлын хувьд төв азийн тал хээрийн бүсийн хэв шинжтэй. Хамгийн элбэгээр зээр, үнэг, хярс, чоно, мануул, дорго амьдрах ба зундаа хун, галуу, нугас, тогоруу ирж нутаглах нь бий. Мөн олон тооны мэрэгчүүд, могой, гүрвэл элбэг

Хүн ам, эдийн засаг, зам харилцаа: Хүн ам сийрэг, нүүдлийн мал аж ахуй эрхэлдэг халхчууд суурьшин амьдардаг. Хүн амын нягтаршил 1 ам.км талбайд 0.26 хүн оногдоно. Өлзийт, Сайнцагаан сумын төвд сургууль, цэцэрлэг, холбоо, дэлгүүр, эмнэлэгтэй, төвлөрсөн эрчим хүчний системд холбогдсон. Уг сум нь Улаанбаатар хотоос 307 км, төмөр замын Чойр өртөөнөөс 200 км, Хар айраг өртөөнөөс 190 км-д орших ба Мандалговь болон бусад сумдуудтай шороон замаар холбогдоно.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт

Дундговь аймгийн Сайнцагаа, Өлзийт сумдын нутаг дэвсгэрт орших Уушиг-уул нэртэй хайлуур жоншны ордыг ил далд хосолсон аргаар ашиглах төслийн явцад байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлж, тэдгээрийг бууруулах, арилгах ажлын төлөвлөгөөг боловсруулах зорилгоор НҮБ-ын Ази Номхон далайн орнуудын нийгэм эдийн засгийн комиссын болон Азийн хөгжлийн банк, Дэлхийн банкнаас гаргасан байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний заавар, гарын авлагыг ашиглан магадлан жагсаах аргаар голлох нөлөөллүүдийг тогтоож үнэлгээг гарган хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 7. Төслийн байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

Нөлөөлөгч	Хэлбэр		Хугацаа		Чиглэл		Эрчим			
	Шууд	Шууд бус	Богино хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй	Өөрөө	Хүчтэй	Дунд зэрэг	Бага зэрэг
1. Байгаль, экосистемийн өөрчлөлт										
Агаарын чанар	Х		х				х		х	
Хөрсөн бүрхэвчийн эвдрэл, бохирдол	Х			х		х		х		
Чимээ шуугиан (физик нөлөөлөл)		х	х				х			х
Хүн амд мэдэрхүйн тааламжгүй нөлөөлөл	х		х				х			х
Гадаргын усны чанарын өөрчлөлт	х			х				х		
Газрын доорх усны чанарын өөрчлөлт	х			х				х		
Ургамлын бүтцийн өөрчлөлт	х			х		х			х	
Геологийн тогтоцын өөрчлөлт		х		х						х
Зэрлэг амьтдын орон зай		х	х				х			х
2. Байгалийн нөөц ашиглалт										
Газрын гадаргын нөөц ашиглалт	х		х				х			х
Бэлчээрийн байдал		х	х				х			х
Гадаргын усны урсацын өөрчлөлт, ашиглалт	х			х				х		
Газрын доорх усны нөөц, горим	х			х				х		
3. Байгалийн өнгө төрх, түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палентлогийн олдвор										
Байгалийн үзэсгэлэнт өнгө төрх өөрчлөгдөх	х			х		х		х		
Ландшафтын хэлбэр өнгө төрх өөрчлөгдөх	х		х			х			х	
Тусгай хамгаалалттай газар нутаг өөрчлөгдөх		х								
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх		х								х
Археологи, палентлогийн олдворт нөлөөлөх		х								х
4. Эдийн засаг, нийгмийн нөлөө										
Орон нутаг, иргэдийн орлого нэмэгдэхэд	х									х
Ажлын байр нэмэгдэхэд	х					х				х
Ядуурлыг бууруулах дэмжлэг болох	х									х
5. Бусад нөлөөлөл										
Уурхайн талбайн ойролцоох ой мод, бусад сөөг ургамлууд уурхайн үйл ажиллагаанд өртөх, устах	х			х		х		х		
Эвдэгдсэн газрыг нөхөн сэргээх	х			х			х	х		
Галын аюулгүй байдал алдагдах	х					х				х

Нийт	18	7	7	10	3	4	7	8	5	10
------	----	---	---	----	---	---	---	---	---	----

Шууд нөлөөлөл: Тус Уушиг уул -1 хайлуур жоншны ордыг ил далд аргаар ашиглах төслийн үйл ажиллагаанаас шууд үзүүлэх нөлөөлөл нь агаарын чанар, хөрсөн бүрхэвчийн эвдрэл, ургамлын бүтцийн өөрчлөлт, гадаргын болон газрын доорх усны чанар, нөөцийн өөрчлөлт, ландшафтын хэлбэр өнгө төрх өөрчлөгдөх гэх мэт экосистемийн сөрөг өөрчлөлт гарахаар байна. Харин эерэг нөлөөллийн хувьд орон нутгийн иргэдийн орлого, ажлын байр, нэмэгдэх зэрэг ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох эерэг шууд нөлөөллийг үзүүлэхээр байна. Мөн хууль бус аль олборлогчдын нөлөөгөөр эвдэгдсэн байгаа газрыг нөхөн сэргээх эерэг нөлөөлөл харагдаж байна.

Шууд бус нөлөөлөл: Төслийн дам нөлөөлөл нь зэрлэг амьтдын орон зай, түүх соёл, геологийн тогтоц өөрчлөгдөх мөн шатах тослох материал (уурхайн үйл ажиллагаа болон тээврийн хэрэгслээс үүдэх) асгаран хөрсийг бохирдуулснаар хөрсний усыг бохирдуулан, саармагжуулаагүйн улмаас гүний усанд нөлөөлөл үзүүлж болзошгүй юм.

Богино хугацааны нөлөөлөл: Төслийн хэрэгжих хугацаанд ургамлан нөмрөг, талхагдал, агаарын чанар зэрэг үзүүлэх нөлөөлөл байгаа боловч эдгээр нь урт хугацааг хамрахгүй, зөвхөн тухайн үед үзүүлэх нөлөөлөл байна. Тухайлбал газар шорооны ажил, уурхайн ачилт буулгалт, барилгын хүнд техникийн ажлын үед бий болох дуу чимээ ба тоосжилт үүсэх, хог хаягдлыг түр хадгалах, хүний хөл хөдөлгөөний явцад байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд үзүүлэх нөлөөлөл нь богино хугацаанд үргэлжлээд дуусна.

Урт хугацааны нөлөөлөл: Уурхайн үйл ажиллагаанаас үүсэх экосистемийн өөрчлөлт буцан сэргэх, сөрөг нөлөөлөл арилах хүртэл тодорхой хэмжээний хугацаа зарцуулах учир урт хугацааны нөлөөлөлд багтаж байна.

Буцаж нөлөөлөх: Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд буцаж нөлөөлөх нөлөөлөл нь бага байна. Төслийн явцад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч механик эвдрэлд орох, ургамлан нөмрөг талхлагдах, төслийн талбай орчмын бут сөөг устахаар байгаа боловч нөлөөлөлд өртсөн хэсгийг тухай бүрд нь нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг авч үйл ажиллагааны туршид хариуцлагатай, зохион байгуулалттай ажиллавал хөрс, ургамлан нөмрөг нөхөн сэргэх, хэвийн төлөв байдалдаа шилжих боломжтой бөгөөд эдгээрийг анхаарах хэрэгтэй юм.

Өөрөө зохицуулагдах: Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөлөл нь тархах хүрээ хомс, нөлөөллийн хэмжээ бага, эрчим нь сул, салхиар зөөгдөн замхрах шинж чанартай тул өөрөө зохицуулагдах гэж авч үзлээ.

Бага зэргийн нөлөөлөл: Энэхүү төслийн үйл ажиллагааны явцад тээврийн хэрэгслүүд тодорхой маршрутын дагуу зорчсоноор хөрсөн бүрхэвч механик элэгдэлд өртөх, агаарын чанар сөргөөр нөлөөлөх гэх нөлөөллүүд байгаль орчинд бага зэргийн нөлөөллийг үзүүлнэ.

Нөлөөллийн эрч хүч: Дээрх хүснэгтээс үзэхэд бараг бүх нөлөөлөл нь бага эрчтэй болохоор байна. Гэвч хөдөлмөр аюулгүй байдал алдагдах, гэнэтийн осол буюу үйл ажиллагааны явцад эрч хүч нь нэмэгдэх магадлалтай байхыг байнга санаж үйл ажиллагаа явуулах хэрэгтэй.

4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Зорилго: Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ)-ний гол зорилго нь төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах хэмжээг төлөвлөхөд оршино. Ингэхдээ тухайн арга хэмжээ бүрийг төсөл хэрэгжүүлэгч нь хэрэгжүүлж чадахуйц, бодитойгоор төлөвлөх нь чухал.

Гол зорилтууд:

- Байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүд болон хүний эрүүл мэнд, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулахад зайлшгүй хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөх;
- Төслийн үйл ажиллагаанаас агаар, хөрс, усан орчин болон ажлын байрны нөхцөлд хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар хяналт шинжилгээ явуулах арга хэмжээг төлөвлөх;
Хүснэгт 8. 2024 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал

№	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө		Нийт зардал (мян төг)
1	Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	1200.0
2		Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	1000.0
3		Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	1840.0
4		Удирдлага зохион байгуулалтын авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө	1000.0
5	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	1428.0
6	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө		1408.5
7	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний зардал		1.500.0
8	Нүүлгэн шилжүүлэх нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө		-
9	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө		-
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө		100.0
Нийт зардал			9476.5

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагаанаас үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх үүднээс дараах арга хэмжээг бид хэрэгжүүлсэн.

Хүснэгт 9. Төслийн сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, арилгах, бууруулах арга хэмжээ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Агаарын чанар									
1	Уурхайн олборлолт болон тээврийн хэрэгслүүдийн үйл ажиллагааны улмаас гарч болох тоосжилтын эх үүсвэрүүд: - Уурхайн үйл ажиллагаанд ашиглаж буй тээврийн хөдөлгөөн, Тээвэрлэлтэд явж буй машинуудаас ялгарах хорт бодисуудаар орчны агаар бохирдох - Тэсэлгээний ажлын үед үүсэх тоосжилт	Хуурайшилт ихтэй өдрүүдэд дотоод зам талбайн усалгаа	Уурхайн зам	м ³	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	“Агаарын тухай”, “Агаарын бохирдлын тухай төлбөрийн тухай” хууль MNS 0017-2-3-16:1998 (суурьшлын хэсгүүдэд) MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага.
		Овоолгыг салхи ихтэй үед услах арга хэмжээ авах, тэдгээрийн гадаргууг ургамалжуулах	Уурхайн зам	м ³	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	
		Далд уурхайн агааржуулалтыг далд уурхайн хүдэр олборлох нэгдсэн дүрэмд нийцүүлэх, ажилчдын биеийн байдлыг хянах	Үйл ажиллагааны явцад	ширхэг	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	
2	Уурхайн олборлолт болон	Ажлын байрны температур, чийглэг,	Төслийн талбайд	удаа	100.0	1	100.0	2024 он	“Агаарын тухай”, “Агаарын бохирдлын тухай төлбөрийн

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	тээврийн хэрэгслүүдийн үйл ажиллагааны улмаас гарч болох тоосжилтын эх үүсвэрүүд: - Уурхайн үйл ажиллагаанд ашиглаж буй	гэрэлтүүлэг, шуугиан, агаарын чанар найрлага, цацрагийн хэмжээ зэргийг тодорхойлж дүгнэлт өгч сөрөг нөлөөллийг бууруулах технологийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх.							тухай” хууль MNS 0017-2-3-16:1998 (суурьшлын хэсгүүдэд) MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага.
	тээврийн хөдөлгөөн, Тээвэрлэлтэнд явж буй машинуудаас ялгарах хорт бодисуудаар орчны агаар бохирдох -Чулуу бутлах ажлын үед үүсэх тоосжилт	Уурхайн дотоод зам автомашины хурдыг тохируулах аль болох бага байлгах.	Төслийн талбайд				Үйл ажиллагааны зардал	2024 он	
		Тээврийн хэрэгслийн татвар төлөх Машин механизмуудын графикийн дагуу засвар үйлчилгээ явуулж, сайн чанарын шүүлтүүр, түлш шатахуун ашиглах.	Машин механизм	Удаа			Үйл ажиллагааны зардал	2024 он	
		Гоожсон тос масло, түлшийг цэвэрлэх материалын нөөцтэй байх	Машин механизм				Үйл ажиллагааны зардал	2024 он	
Нийт							100.0		
Гадаргын ба газрын доорх усны нөөц									
3	Гүний ашигласнаар усыг	Унд, ахуйн хэрэглээний усанд тогтмол шинжилгээ хийлгэж байх	Гүний худаг	-	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан			2024 он	MNS 6148:2010 Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	
4	усны нөөц хомсдох, усны бохирдол, шатах тослох материалыг алдсанаар газрын доорх ус бохирдох, газар доорх устай холбогдон ургадаг ургамалжилтад сөргөөр нөлөөлж болзошгүй.	Усалгаа болон ахуйн усны хэрэглээг тооцох, тоолууржуурах	Гүний худаг	-	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	байдал. Усны чанар. Газрын доорхи усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 0900:2010 Ундны усны чанарын стандарт MNS 4943:2000 Усны чанар. Хаягдал ус /Техникийн ерөнхий шаардлага/ Усны тухай хууль /24-29-р зүйл/ БОНБУ тухай хууль Усны бохирдлоос хамгаалах журам (БО, ЭМ-ийн сайдын 1997 онд хамтарсан 143/352 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралт) Ус ашиглалтын хэрэглээг тоолууржуулах журам	
		Ус ашиглалтын гэрээ байгуулах, ус ашигласны төлбөр төлөх	Гүний худаг		Үйл ажиллагааны зардал			2024 он		
		Бага оврын цэвэрлэх байгууламж суурилуулах. бохир ус татан зайлуулах зардал байхгүй болж, дэвшилтэт технологи ашиглан усыг хоёрдогч хэрэглээнд ашиглах. Бохир усны цооногийг ашиглах хугацааны туршид цооног болон усны шугам сүлжээний бүрэн бүтэн байдлыг сайтар хангаж ажиллах, эвдрэл гэмтлийг нэн даруй засаж яанзлах	Бохир ус зайлуулах бие даасан систем		Үйл ажиллагааны зардал					2024 он
Хөрсөн бүрхэвч										
5	Хөрсний бүтцэд гарсан өөрчлөлт	Уурхайн орчны замыг стандартын дагуу тавих, тэмдэгжүүлэх ажил хийх,	Төсөл хэрэгжих хугацаанд		500.0	-	-	500.0	2024 он	- Газрын тухай хууль

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		олон салаа зам гаргахаас сэргийлэх Хөрсний овоолго болон шимт хөрсний овоолгыг төлөвлөгөөний дагуу цэгцтэй хураах Хөрс хуулалт болон овоолгод өртөх талбайн үржил шимт хөрсийг тусад нь байршуулж нөхөн сэргээлтэд ашиглахад зориулан холбогдох стандартын дагуу хадгалах, тордох		га	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	- MNS 5916:2008 “Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт” - MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
		Түлш, шатах тослох материалаар хөрс бохирдохоос урьдчилан сэргийлэх, түүнд хяналт тавих, асгарал үүссэн талбайг цэвэрлэх, хөрсийг саармагжуулах арга хэмжээ		га	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	
6	Төслийн барилга байгууламжуудыг барих явцад үйлдвэрийн хог хаягдлууд газрын гадарга хөрсийг бохирдуулж болзошгүй	Ахуйн хог хаягдлыг богино хугацаанд зайлуулж. хог хаягдлын болон бохирын цэгт тогтмол хугацаанд ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх Хотхоны хогийн цэгийн суурийг хатуу хучилттай болгож. хог хаягдлаас үүсэх бохирдол хөрсөнд шууд нэвчихээс сэргийлэх	Уурхайн кемп, баяжуулах үйлдвэр	Удаа	Үйл ажиллагааны зардлаар			2024 он	
			Хог хаягдлын цэг	Удаа	Үйл ажиллагааны зардлаар			2024 он	
Нийт							500.0		

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Газрын хэвлий									
7	Газрыг үр ашиггүй, зохисгүй ашигласнаар газрын шим тэжээл буурах	Төлөвлөгөөнд тусгаагүй газар талбайд нөлөөлөл учруулахгүй байхаар уулын ажлын төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа хянаж явуулах.	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	- Газрын тухай хууль - “Газрын тухай” хууль - “Байгаль орчныг хамгаалах ухай” хуул: - “Газрын хэвлийн тухай
8		Далд уурхайн босоо болон хэвтээ амуудад хүн мал орохоос сэргийлж хашаа хаалт барьж, шуудуу ухах	Төслийн талбайд		Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	
9		Уурхайн орчныг тэмдэгжүүлэх, хил хязгаар тогтоох	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2024 он	
Нийт									
Ургамлан нөмрөг									
10	Уурхайн нөлөөллөөс болж ургамлан бүрхэвч доройтох, хомсдох, устаж үгүй болох цаашид бэлчээрийн доройтолд орох	Уурхайн зөвшөөрлийн талбай болон түүний ойр орчмын талбайн ашиглалтыг бэлчээр эдэлбэрийг хэвийн хадгалахад сум багийн удирдлагуудтай хамтран ажиллах	Уурхай орчим		500.0	-	500.0	2024 он	- Байгалийн ургамлын тухай хууль MNS5918:2008 эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах, MNS6258:2011 суулгацны нүхийг бэлтгэх, суулгах
11		Олон наст ургамлын үр тариалж, ургамалжуулах, орчныг тохижуулах, мод, бут сөөг тарих	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд тусгав		-	-	-	2024 он	
Нийт дүн									
Амьтны аймаг									
12	Идэш тэжээлийн хомсдол үүсэх	Ган зуд зэрэг байгалийн гамшигт үзэгдлийн үед	Бүс нутгийн амьтдад		Жилд 1 удаа	100.0	100.0	2024 он	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		зэрлэг ан амьтдад биотехникийн арга хэмжээ авах							
Нийт дүн							1200.0		

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

6.1. Нөхөн сэргээлтийн бодлого

Бид 2024 оны орчны тохижилт нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд техникийн нөхөн сэргээлт хийх, мод тарьж зүлэгжүүлэх бөгөөд 1408.5 мян. төгрөгийг төлөвлөөд байна.

Мөн 2024 онд уурхайн хаалтын нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөг Монгол улсын хууль тогтоомжийг дагаж, компани стратеги төлөвлөгөөнд туссаны дагуу, дараах зарчмуудыг баримтлан боловсруулна. Үүнд:

- Бүс нутгийн биологи, нийгэм-эдийн засаг, хууль эрх зүйн орчныг тодорхойлсон үндсэнд хаалтын дараах уурхайтай бүс нутгийн хүн ам, байгаль орчин хэрхэн зохицох талаар төсөөлөл бий болгох
- Компанийн тогтвортой хөгжилд чиглэсэн өнөөгийн бодлогыг тодорхойлж, тогтвортой хөгжлийг бий болгох бусад чиглэлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, тогтвортой хөгжлийн шалгуурыг тодорхойлох
- Уурхайлалтын явцад бий болсон дэд бүтцийг эртнээс тодорхойлж, уурхайн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрыг хаалтын дараа ашиглаж болох тохиромжтой хувилбарыг сонгох
- Хаалтын дараа тогтвортой хөгжилд оруулах уурхайн бодит хувь нэмрийг тодорхойлох

Дээрх алхмуудын үр дүнд үндэслэн уурхайн хаалтын төлөвлөгөөг дунд хугацаанд шинэчлэх боловсруулах ажлыг хийнэ.

6.2. Нөхөн сэргээлтийн нөөц бүрдүүлэх

6.2.1 Шимт хөрсний нөөц бүрдүүлэх, хамгаалах

Уурхайн ахилт, бүтээн байгуулалт, зам талбай, хөрсний овоолго хийгдэх талбайн шимт хөрсийг хуулж овоолго үүсгэж, стандартын дагуу хамгаална. Мөн нийт шимт хөрсний нөөцийн дэлгэрэнгүй бүртгэл үүсгэнэ.

Уурхайн олборлолтын талбайгаас 0.5 га талбайд шимт хөрсний овоолго үүсгэх бөгөөд MNS 5916:2008 “Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт” стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх, мөн тэгшилгээ-хэлбэржүүлэлтийн ажлуудыг хийж явуулахаар төлөвлөгдсөн.

Шимт хөрсний нөөцийг хамгаалах, хадгалах зорилгоор ургамлжуулж модлог ургамал тарих зохион байгуулалттай ажлыг хийхээр төлөвлөж байна.

6.2.2 Модлог ургамлын нөөц бүрдүүлэх, ногоон байгууламж байгуулах

Дээрх ажлын хүрээнд мэргэжлийн байгууллагуудын нөхөн сэргээлтийн стандартыг баримлан хүлэмж болон мод үржүүлгийн талбай байгуулах, тэдгээрт туршилтын байдлаар нутгийн ургамлын үр-хайлаас, улиас, сухай зэргийн суулгацыг үржүүлэх, үүнд хүлэмжийн ба бороожуулагч усалгааны систем ашиглах, мөн бусад техник, багаж хэрэгслээр MNS 5918:2023 стандартыг баримтлан уурхайн оффис, хяналтын талбайд тарьцыг шилжүүлэн суулгахаар төлөвлөсөн.

6.2.3 Органик бордооны нөөц бүрдүүлэх, ашиглах

Хөрсний үржил шимийг нэмэгдүүлж, ургамлын ургалтыг дэмжих зорилгоор хүнсний хаягдал, ялзмаг үүсгэх чанартай органик бордоо бэлтгэнэ. Нөхөн сэргээлт хийгдэх талбайд хөрсний чанарыг сайжруулах зорилгоор, MNS 6507:2015 стандарт /Техникийн, эрүүл ахуйн шаардлага/-ыг мөрдлөг болгон ашиглана.

6.3 Нөхөн сэргээлтийн туршилт

6.3.1 Туршилт

Өмнөх 2011 оноос хойш хийгдэж байсан нөхөн сэргээлтийн туршилтын ажлын хүрээнд тарьц шилжүүлэн суулгах, талбайг зүлэгжүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэн хийх бөгөөд нутгийн ургамлыг тарьж ургуулах, үрийн нөөц бүрдүүлэх, ургамлуудаас үр болон мөчир суулгац үржүүлэх, мөн хөрсний чанарыг нэмэгдүүлж, ургалтын үр дүнг сайжруулах зорилгоор туршилтын чиглэлд органик үлдэгдэл, хүнсний хаягдлаар бордоо боловсруулах ажлыг зохион байгуулахаар төлөвлөв.

6.3.2 нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний ерөнхий хуваарь

Хаврын улиралд:

- Жилийн нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө боловсруулах
- Нарийвчилсан судалгаа хийх, мэргэжлийн байгууллагуудтай нөхөн сэргээлт, хог хаягдлын саармагжилт, тоосжилтыг багасгах чиглэлээр хамтран ажиллах бэлтгэлийг хангах
- Туслах хүн, хүчний асуудлыг шийдвэрлэх
- Модлог ургамлыг бордох, шилжүүлэн суулгах бэлтгэл ажил
- Гүний худаг гаргах, тоноглох, тоолууржуулах /зөвшөөрөл авах/
- Хашаа хайсыг засаж, янзлах, өргөтгөх
- Нутгийн ургамлын үр цуглуулах /орон нутгаас зөвшөөрөл авах/

Зуны улиралд:

- Тарималжуулах туршилт хийх, тэмдэглэл хөтлөх
- Таримал ургамалын усалгаа, арчилгааг үргэлжлүүлэх, усалгааны системийг хянах, засварлах

Намрын улиралд:

- Модлог ургамлын тарьц бүхий талбайд бордоо хэрэглэх
- Нутгийн ургамлын үр цуглуулах
- Тарималжуулалтын үр дүнг дүгнэх, цэнэг усалгаа хийх

Өвлийн улиралд:

- Тарималжуулах мөчир бэлтгэх
- Тайлагнах, төлөвлөгөө боловсруулах

6.4 Техникийн нөхөн сэргээлт

6.4.1 Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт

Уурхайлалтын шууд болон шууд бус үйл ажиллагааны нөлөөнд өртсөн талбайн хэмжээнд дахин /удаан хугацаагаар/ ашиглагдахгүй газарт техникийн нөхөн сэргээлт хийж биологийн нөхөн сэргээлт явуулахад бэлтгэнэ.

Уурхайн хэмжээнд 2024 оны ашиглалтын үйл ажиллагааны хүрээнд нийт 0.92 га талбай үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанаас хамааран эвдрэлд өртөнө. Далд уурхайд босоо гол амаар нэвтрэх хэсэгт хуулах шимт хөрсийг хуулж тусгайлан хурааж олборлолтын үйл ажиллагаа дууссаны дараагаар нөхөн сэргээлт хийхэд ашиглана. нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд биологийн нөхөн сэргээлт хийх бөгөөд техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд шимт хөрс бэлдэж, талбайн хөрсний үржил шимийг сайжруулах зорилгоор олон наст ургамал тарих ажил хийгдэнэ.

Техникийн нөхөн сэргээлт хийх талбай: орон нутагтай талбайн байршлыг тохиролцсоны үндсэнд уурхайн амнаас нүүрс тээврийн засмал зам хооронд шороон замаар нүүрс тээвэрлэсний улмаас эвдэрсэн талбайг хамран хэрэгжүүлнэ.

- Талбайн хүрээг тодорхойлж, байршлыг оролцогч талуудад мэдээлэх
- Техник нэвтрүүлэхээс хамгаалж, талбайн хүрээгээр саад байгуулах болон тэмдэгжүүлэх
- Ургамалжилт, топографи болон хөрсний чанарт үнэлгээ хийх
- Хөрсний чанарыг сайжруулах арга хэмжээ авах /эхний жил/
- Ургамалжуулалт, биологийн нөхөн сэргээлтийн явц /2 дахь жил/
- Мониторингийн явц /3 дахь жилийн хугацаанд/

Орон нутагт хүлээлгэн өгөх

Хүснэгт 10. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Шимт хөрсний овоолго үүсгэх налуу үүсгэх	Га	0.5	500.0	500.0	2024 он	Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт хадгалалт MNS5916: 2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн шаардлага MNS5918: 2023
2	Биологийн нөхөн сэргээлт Шимт хөрсийг хамгаалах	Шимт хөрсийг хамгаалах ялзмагийн алдралыг багасгахын тул нэг наст болон олон наст ургамал тариалах	га	0.5 га талбайд арвай, хошоон, судан өвс цацаж ургамалжуулах	908.5	908.5	2024 он	
Нийт дүн						1408.5		

7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах” гэдэг нь төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээг хэлнэ.

Идэр макс ХХК-ийн Дундговь аймгийн Сайнцагаан, Өлзийт сумдын нутагт хэрэгжих Уушиг уул-1 хайлуур жоншны ордыг ил далд аргаар ашиглах төслийн дүйцүүлэн хамгаалах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр төслийн ойр орчимд аймгийн эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн дагуу заасан газарт мод тарьж техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийнэ.

Хүснэгт 11. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Нөлөөлөлд өртсөн газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх	Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд өртсөн 0,5 га газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийнэ	Эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн дагуу тогтоосон газарт	Га	1500.0	1500.0	2024 он	- MNS 5917: 2008 Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага - Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал (2015 оны А-138)
Нийт						1.500.0		

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийг хэрэгжүүлэх явцад нүүлгэн шилжүүлэх болон, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ хийгдээгүй болно.

Гэсэн хэдий ч цаашид нүүлгэн шилжүүлэлт нөхөн олговортой холбоотой асуудал гарвал газар болон бусад үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбоотой өмчлөх, хуваарилах, бэлэглэх, шилжүүлэх үйл явцыг Монгол улсад дараах хууль тогтоомжуудаар зохицуулна. Үүнд: Үндсэн хууль (1992), Газрын тухай хууль (2002 нэмэлт өөрчлөлт 2017.06.09), Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль (2003, нэмэлт өөрчлөлт 2017.02.02), Иргэний тухай хууль (2002, нэмэлт өөрчлөлт 2017.05.18) зэрэг болно.

9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 12. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Нөлөөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Археологийн дурсгал	Хэрэв уурхайн үйл ажиллагааны үед					Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль /2014 оны 05 сарын 15-ны өдрийн шинэчилсэн найруулга/, Бусад холбогдох салбарын яамнаас гаргасан дүрэм журмууд
2	Палеонтологийн дурсгал	Археологийн болон палеонтологийн ховор түүхийн дурсгалт олдворууд гарч ирвэл төрийн холбогдох байгууллагуудад заавал мэдэгдэх ёстой.	Уурхайн ашиглалтын нийт талбайн хэмжээнд	-	Тухайн үед нь шийдэх	Үйл ажиллагааны турш	
Нийт дүн					-		

10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 13. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян. төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Байгалийн давтагдашгүй хүчин зүйл болох	Байгалийн аюул гамшгийн үед авах арга хэмжээний талаар мэдээлэл ажилчдад өгөх, урьдчилан сэргийлэх зөвлөмж гаргах	Уурхайн нийт ажилчид	1 удаа	Уурхайн үйл ажиллагааны зардалд тусгах		Жилд 1 удаа	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2003-(сүүлийн нэмэлт өөрчлөлт 2012.05.17)
2	Галын аюул гарах	Гал түймэр гарахаас урьдчилан сэргийлэх, гал түймэр гарсан тохиолдолд түүнийг шуурхай унтраах багаж хэрэгслийн иж бүрдлийг бэлэн байлгах;	Галын аюул эрсдэл	Иж бүрэн	Уурхайн үйл ажиллагааны зардалд тусгах		2024 он	- Гал түймрээс хамгаалах, аж ахуйн нэгж байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм - MNS4244-94 Галын аюулгүй байдлын ерөнхий шаардлага
3	Болзошгүй осол гэмтлээс урьдчилан сэргийлэх	Далд уурхайн аюулгүй ажиллагааны талаар сургалтыг тогтмол зохион байгуулах	Уурхайн нийт ажилчид	-	Уурхайн үйл ажиллагааны зардалд тусгах		Жилд 1 удаа	- MNS ISO 13688:2000, “ХААЭА. Хамгаалалтын хувцас. Ерөнхий шаардлага”
4	Осол эрсдэл үүсэх	ХАБЭА-г хамгаалах зорилгоор нийт ажилчдад ажлын хувцас, бээлий, малгайгаар хангах. Галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх болон байгаль орчныг хамгаалах сургалтын мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулах	Уурхайн нийт ажилчид	75 хүн	Уурхайн үйл ажиллагааны зардалд тусгах		Жилд 1 удаа	- Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
5		Болзошгүй аваар ослын үед яаралтай хэрэглэх анхны тусламжийн багаж хэрэгсэл, эм тариаг бэлэн байлгах	Төслийн талбайд	Иж бүрэн	-	1000.0	Жилд 1 удаа	
Нийт дүн						1000.0		

11. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Ахуйн хог хаягдлыг (цаас, баглаа боодлын хайрцаг, хуванцар сав, металл, төмөр, шил, нийлэг материал г.м) ангилан түр хадгалах хогийн саванд цуглуулна.

Ахуйн болон бусад хатуу хог хаягдлыг ангилсны дараагаар дахин ашиглах хатуу хог хаягдлыг тээвэрлэн хоёрдогч түүхий эд авдаг төвлөрсөн цэгт тушаана. Ашигласан тосыг битүүмжлэл сайтай саванд цуглуулан дахин боловсруулах үйлдвэрт тээвэрлэн хүргэнэ. Бусад хатуу хог хаягдлыг ялган, зориулалтын саванд цуглуулан, тусгайлан тоноглогдсон тээврийн хэрэгслээр зөөж тогтоосон цэгт хаяна.

Уурхайн хотхонд түр хог хаягдлын цэгийг орон нутгийн зөвшөөрөлтэйгөөр байгуулсан ба түр хогийн цэгт хог хаягдлыг хаяхдаа ялган ангилах ба дараах 2 өнгөөр ялгасан хогийн савнуудыг энгийн болон хуванцар сав хаях зориулалтаар байрлуулна.

Хаягдал зайлуулах нүх/савыг сард нэгээс доошгүй удаа ариутгах ба бие засах газар, шүршүүрийг өдөр бүр цэвэрлэж, ариутгана. Төсөл хэрэгжиж дууссаны дараагаар бохир усны нүх, сав, бие засах газрыг ариутган булж тэгшлэн нөхөн сэргээнэ. Бага агуулгатай эфелийн овоолгын бүртгэл мэдээллийг хөтөлж уурхайн хаалт нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд MNS 5917:2008 стандартад заасны дагуу 20 градусаас ихгүй налууштайгаар хэлбэршүүлж орон нутгийн удирдлагад холбогдох газрын зураг, мэдээллийн хамт хүлээлгэн өгнө.

Ажилчдын хариуцлагагүй байдал, машин техникийн эвдрэл гэмтэл зэргээс хөрсөнд нефтийн бүтээгдэхүүн алдагдсан тохиолдолд бохирдсон хөрсийг хуулан авч, тусгаарлагч гадаргуу дээр овоолон, 18-22%-ийн хлорт уусмалаар бороожуулж, нефтийн бүтээгдэхүүний агуулга 0.07 мг/кг-аас ихгүй, 4 этилт хар тугалганы хэмжээг 0.05 мг/кг-аас ихгүй байх нөхцөлийг хангасан тохиолдолд буцаан байршуулна.

Монгол улсад хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа Хог хаягдлын тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль болон эдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актуудаар зохицуулагдаж байна.

Энэхүү төслийн хүрээнд алт олборлох явцад төсөл хэрэгжүүлэгч дараах эрх эдэлж үүрэг хүлээнэ.

- Хог хаягдлын талаар мэргэжлийн байгууллагаас арга зүйн туслалцаа, зөвлөгөө авах;
- Хог хаягдлыг дахин боловсруулах арга технологийг нэвтрүүлэх;
- Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний төрлөөс хамаарч хог хаягдлыг төрөлжүүлж, хог хаягдал хадгалах түр цэгт ангилан хаях, хог хаягдлын талаарх мэдээллийг төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагад үнэн зөв мэдээлэх;
- Хог хаягдлын талаарх дүрэм, журам, стандартын шаардлагыг хангаж ажиллах;
- Хог хаягдлыг ангилан хаях талаар зохих мэдлэгийг ажилтандаа эзэмшүүлж, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангаж ажиллах;
- Хог хаягдал цуглуулах, тээвэрлэх эрх авсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай гэрээ байгуулан биелэлтийг хангаж ажиллах;

- Аюултай хог хаягдлыг бусад төрлийн хог хаягдалтай хамт тээвэрлэхгүй байх;
- Хог хаягдлыг зориулалтын саванд хийх, ил задгай хаяхгүй байх
- ШТМ асгарсан тохиолдол тухай бүрд нь холбогдох албан тушаалтанд мэдээлэх, уурхайн дотоод журамд хог хаягдлыг ангилах талаар тусган ажиллана.

Хүснэгт 14. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ахуйн	Сумтай хийсэн хог тээрийн гэрээний дагуу хог хаягдлын нэгдсэн хогийн цэгт төвлөрүүлэн сард 1-р удаа сумын төвлөрсөн хогийн цэгт зөөвөрлөн хаях	Хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэнд	кг	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах		Сард 1-2 удаа	Хог хаягдлын тухай хууль
2	Үйлдвэрийн							
3	Шингэн хог хаягдал	Сав газраас бохир усны гэрээ байгуулах	Хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэнд	тн	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах		2024 он	Хог хаягдлын тухай хуулийн 14-р зүйл
		Шингэн хаягдлыг тусгай бодис хэрэглэн задлах	Хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэнд	кг	210.0	840.0		
4	Хог хаягдлын асуудлын хэмжээнд авч хэрэгжүүлэх	Хог хаягдлын бүртгэл хөтлөх, тайлагнах мэдээг гаргаж хэвших	Хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэнд	Удаа	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах		2024 он	
5		Хаягдал тос масло цуглуулах, тээвэрлэх эрх бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай хийсэн гэрээний дагуу хаягдал тос маслыг нийлүүлэх	Хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэнд	тн	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах		2024 он	

Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	Хог хаягдлыг цуглуулах савыг Битүүмж сайтай хийх, аль болох олон газарт байрлуулах	Хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэнд		250.0	4	1000.0		
Нийт дүн						1840.0		

12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хүснэгт 15. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэг байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
Агаарын чанар								
1	Агаарын чанар, физик бохирдлыг тодорхойлох зорилгоор CO ₂ , NO ₂ , SO ₂ болон нийт тоос, дуу чимээ зэрэг үзүүлэлтийг тодорхойлох	далд уурхайн салхины чиглэл доор-3 цэг	2024 он	Жилд 2 удаа	73,000.0	438,000.0	-	MNS 4585:2016
Хөрсөн бүрхэвч								
2	Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтүүд, Хөрсний хүнд металлын зарим элементүүд (Pb, Zn, Cd, Cr, Ni, Co)-ийг тодорхойлох	далд уурхайн ойролцоо -3 цэг	2024 он	Жилд 2 удаа	65,000.0	390,000.0	-	MNS 5850:2019
Усны чанар								
3	Усны чанарын үндсэн үзүүлэлт болон анион, катион, хүнд металл	Унд, ахуйн хэрэглээний худгаас -1 цэг	2023 он	Жилд 2 удаа	50,000.0	100,000.0	-	MNS 0900:2018
4	Ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хаягдал усны ерөнхий химийн болон бактерлогийн шинжилгээ	Хаягдал ус – 1 цэг	2023 он	Жилд 2 удаа	50,000.0	100,000.0		MNS 4943:2008
Амьтны аймаг								
4	Амьтны ажиглалт судалгаа, мониторинг хийх	Төслийн талбай болон ойр орчмын өндөрлөг цэгт	2023	Жилд 1 удаа	200,000	200,000	-	Биологийн хүрээлэнгийн баталсан арга зүй, ажиглалт бүртгэл
Ургамлан бүрхэвч								
5	Ургамлын мониторинг хийх	Төслийн байгууламжийн талбай дахь судалгааны цэг	2023	Жилд 1 удаа	200,000	200,000	-	Баталсан арга зүй

Дундговь аймгийн Сайнцагаан, Өлзийт сумдын нутаг дэвсгэрт орших MV-021876 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй Уушиг уул -1 нэртэй хайлуур жоншны ордыг ил, далд хосолсон аргаар ашиглах төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

2024 он

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэг байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
			Нийт			1 428.0		

13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 16. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2024 он				
			Сар	Сар	Сар		
	1	2	3	4	5	6	7
1	Орон нутгаас тавьсан санал хүсэлтийг харилцан тохиролцож шийдвэрлэж байх	Тохиролцох	-	-	-	Уурхайн удирдлага	-
2	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10 ¹ болон БО-ны ерөнхий үнэлгээний шаардлагын дагуу Байгаль орчны аудит хийлгэх.	Гэрээний үнийн дүнгээр			10-р сар	Уурхайн удирдлага	-
3	Усны нөөц ашигласны төлбөр төлөх	Үйл ажиллагааны зардал			10-р сар	Уурхайн удирдлага	-
4	Хаягдал усны дүгнэлт гаргуулах	Үйл ажиллагааны зардал			10-р сар	Уурхайн удирдлага	-
5	Эвдэгдсэн талбайн хэмжээг мэргэжлийн эрх бүхий байгууллагаар хэмжүүлэх	Үйл ажиллагааны зардал		8-р сар		Уурхайн удирдлага	-
6	Нөхөн сэргээлтийн дэвсгэр зураг хийлгэх.	Үйл ажиллагааны зардал		9-р сар		Уурхайн удирдлага	-
	Нийт	-			1000.0		

14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 17. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацаа	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар	
1	2	3	4	5	6	7	
1	Харьяа байгаль орчны газарт тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг хүргүүлэх.	Хэвлэмэл	2024 онд Байгаль орчны чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын тухай	Жил бүрийн 11-р сард	100.0	Байгаль орчны мэргэжилтэн	БОАЖЯ
Нийт дүн				100.0			